

Miras Hukuku Üzerine Değerlendirmeler – I

1. Miras hakkı ne zaman doğar?

Miras, mirasçılar bakımından esasen “beklenen” bir haktır. Diğer bir ifadeyle, yasal ya da atanmış mirasçılarının miras payına ilişkin hakları ancak mirasbırakanın vefatıyla doğar ve mirasbırakanın vefatında sağ olmaya bağlıdır¹. Ölüme bağlı tasarruflardan dönülebilmesi yahut bu tasarruflara rağmen, mirasbırakanın sağken malvarlığı üzerinde dilediği gibi tasarruf edebilmesi de bundandır. Mirasbırakan vefat tarihine kadar terekeye dahil olacak mal ve hakların maliki olmaya devam eder. Bu bakımdan ister yasa gereği ister tek taraflı yahut karşılıklı bir ölüme bağlı tasarruf dolayısıyla miras payı beklentisi olan gerçek ya da tüzel kişi, mirasın açılmasından [diğer bir deyişle mirasbırakanın vefatından] önce mirasa yönelik herhangi bir talepte bulunma hakkına sahip değildir.

2. Mirasçı ve vasiyet alacaklısı arasındaki fark nedir?

Mirasçı külli haleftir. Bunun anlamı, mirasbırakanın ölümüyle beraber, herhangi bir işleme gerek kalmaksızın, mirasbırakanın hak ve borçlarının ona geçecek olmasıdır. Kanunun deyimiyile mirasçılar, “mirasbırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak kanun gereği kazanırlar.”

Oysa vasiyet alacaklısının sadece nispi bir talep hakkı vardır. O, kendisine vasiyet edilen mal üzerinde doğrudan hak kazanmaz. Bu sebeple vasiyet alacaklısı, kendisine vasiyet edilen şey üzerindeki hakkı ancak bu malın vasiyet borçlusu [yani mirasçı/mirasçılar, vasiyeti yerine getirme görevlisi veya alt vasiyette², vasiyet alacaklısı] tarafından usulüne uygun olarak kendisine devri ile kazanır.

3. Miras sözleşmesi ile vasiyetname arasında ne gibi farklar vardır? Avantajları ve dezavantajları nelerdir? Önerilen hangisidir?

¹ Miras hakkının kazanılabilmesi için bunlar yanında mirasçılık sıfatının kaybedilmemiş olmaması gerekir. Mirasçılık sıfatının kaybı, mirastan yoksunluk, çıkarma ve feragat hallerinde söz konusu olur.

² Alt vasiyet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Soru 10.

Vasiyetnameler, yöneltmesi gerekli olmayan irade beyanı ile yapılan, tek taraflı ölüme bağlı tasarruflardır. Mirasbırakan bunları ölümüne kadar her zaman serbestçe geri alabilir. Miras sözleşmeleri ise iki taraflı hukuki işlemler olduğundan, istisnai durumlar dışında bunlardan tek taraflı olarak geri dönülemez.

Miras sözleşmesinden vazgeçilmesinin daha güç olması bir dezavantaj gibi görünse de, mirasçının da işlemin tarafı olması ve iradesinin kayıt altına alınması, mirasın açılmasından sonra yaşanabilecek olası ihtilafları en aza indirecektir. Zira yalnızca mirasbırakandan sadır olan vasiyetnamenin aksine, mirasçının bizzat katıldığı ve onayladığı bir tasarrufa muhalefet etmesi çok daha güçtür.

Dahası, şekli olarak da miras sözleşmesinin güvenli olduğu rahatlıkla söylenebilir. Zira miras sözleşmesinin resmi vasiyetname şeklinde yapılması gerekir. Resmi bir makamın [noter] katılımıyla yapılan bu tasarrufun zayi olma, tahrif edilme yahut kaybolma olasılığı yok denecek kadar azdır³.

4. Şarta bağlı vasiyetname düzenlenmesi mümkün müdür?

Mirasbırakan, ölüme bağlı tasarrufunda, bu tasarrufun hüküm ve sonuç doğurmasını veya doğmuş olan hüküm ve sonucun ortadan kaldırılmasını belirli bir olaya [şarta] bağlayabilir. Hukuka veya ahlaka aykırı olmadıkça, şarta bağlanmış bu tür tasarruflar geçerlidir⁴.

5. Ölüme bağlı tasarruflardan vazgeçmek [dönmek] mümkün müdür?

Gerek vasiyetnameden gerekse miras sözleşmesinden dönmek mümkündür. Vasiyetname tek taraflı bir işlem olduğundan, mirasbırakan vasiyetnamesinden her zaman kolaylıkla vazgeçebilir. Bu vazgeçme daha sonra yapılan bir ölüme bağlı tasarrufla [yeni bir vasiyetname ya da miras sözleşmesi] olabileceği gibi, vasiyetnamenin yok edilmesi yahut vasiyet olunan şey üzerinde daha sonradan vasiyetle çelişecek sağlararası bir tasarrufta bulunulması şeklinde de olabilir⁵.

Öte yandan miras sözleşmesinden tek taraflı olarak vazgeçilmesi, istisnai haller dışında, mümkün değildir. Miras sözleşmesi de, her sözleşme gibi, tarafların yazılı anlaşmasıyla her

³ Yapılan öneri ve değerlendirmeler tasarrufların genel özellikleri dikkate alınarak sunulmuş olup, somut olayın özelliklerine göre hangi tür tasarrufun ihtiyaca daha iyi cevap vereceği ayrıca değerlendirilmelidir.

⁴ RUHİ C./RUHİ A., s.63-64

⁵ DURAL/ÖZ, s.109-110

zaman ortadan kaldırılabilir. Kanunda ayrıca, [“i.”] mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin bulunması ve [“ii.”] sözleşmede bir ivaz [karşılık] kararlaştırılmış ise bunun yerine getirilmemesi hallerinde mirasbırakana sözleşmeden tek taraflı olarak dönme hakkı tanınmıştır⁶.

6. Terekenin sadece belirli bir oranı için mirasçı ataması halinde ne olur?

Terekenin tamamı ya da belirli bir kısmı için mirasçı atanmasına bir engel yoktur. Terekenin yalnızca belirli bir oranı için mirasçı atanması halinde, üzerinde tasarruf edilmeyen kısım yasal mirasçılara kalır⁷.

7. Tüzel kişiler mirasçı olarak atanabilir mi?

Evet, tüzel kişiler de mirasçı olarak atanabilmektedir. Dahası, tüzel kişiler [devlet hariç] sadece atanmış mirasçı olabilirler. Hatta ve hatta tüzel kişiliği bulunmayan belirli bir topluluğa [örneğin x üniversitesi öğrencileri] dahi ölüme bağlı tasarruf yoluyla kazandırmada bulunulması mümkündür⁸.

Öte yandan, mirasçı atamada, mirasbırakan tarafından terekeye konu belirli bir malın bırakılması değil, tüm terekenin belirli bir oranının veya tamamının üzerinde mirasçyı, yasal mirasçılarla birlikte ortak etme söz konusudur⁹. Dolayısıyla, bir tüzel kişiye mirasın belirli bir oranının bırakılması mümkün olmakla beraber, bu kişi mirasçı atanmaksızın ona belirli bir mal bırakılması yahut terekenin tamamı ya da bir kısmı üzerinde kişi lehine intifa hakkı kazandırılması da bir seçenektir. Aynı şekilde, bir gerçek ya da tüzel kişi lehine, tereke değeri üzerinden bir edimin yerine getirilmesi, düzenli bir ödeme yapılması veya bir gerçek ya da tüzel kişinin bir borçtan kurtarılmasının mirasçılara yükletilmesi söz konusu olabilir¹⁰.

⁶ Kimi hallerde ise ölüme bağlı tasarruflar kendiliğinden sona erer. Bu hallere örnek olarak; boşanma, lehine tasarruf yapılanın mirasbırakandan önce ölmesi, mirastan yoksunluk sebeplerinden birinin varlığı vb. verilebilir.

⁷ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu [“TMK”], md.514 f.2

⁸ TMK, md.577

⁹ RUHİ Canan/ RUHİ Ahmet Cemal Vasiyetname ve Miras Sözleşmesi, Ankara, 2017, s.60

¹⁰ TMK, md.517 f.2

8. Vakıflar mirasçı olabilir mi?

Vakıflar, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu uyarınca özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir. Dolayısıyla tüm tüzel kişiler gibi vakıflar da atanmış mirasçı olabilirler.

Öte yandan mirasbırakan var olan bir vakfı mirasçı atamak ya da ona belirli bir mal bırakmak yerine, ölüme bağlı tasarruf ile yeni bir vakıf da kurabilir¹¹. Ancak bu ihtimalde vakıf, mirasbırakanın ölümü ile değil, daha sonra kanuni şartların gerçekleşmesi [yani vakfın tescil edilmesi] ile tüzel kişilik kazanacaktır. Bu durumda sağlıkta kurulan vakıflardaki resmi senedin yerini, vasiyetname ya da miras sözleşmesi almaktadır¹².

9. Henüz doğmamış bir kimseye, örneğin müstakbel bir toruna, miras bırakılabilir mi?

Türk Medeni Kanunu kişilerin sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan itibaren hak ehliyetine sahip olduğunu, buna paralel olarak da ceninin sağ doğmak koşuluyla mirasçı olabileceğini düzenlemiştir.¹³ Dolayısıyla henüz doğmamış ana rahmindeki cenin hem yasal mirasçı sıfatını haiz olabilir, hem de ölüme bağlı tasarruftan faydalanabilir.

10. Mirasın, ilk mirasçıdan sonra kime geçeceği belirlenebilir mi?

Mirasbırakan, vasiyet alacaklısı veya iradi mirasçı atarken mirasın ilgili kısmının atadığı kişiden sonra kalacağı kişi ve kişileri de belirlemek isteyebilir. Bu durumda hukukumuzda *art mirasçı atama* imkânı öngörülmüştür. Mirasbırakan art mirasçı atarken bir ön mirasçı bir de art mirasçı belirleyerek mirasın önce ön mirasçıya, onun ardından art mirasçıya geçmesi yönünde tasarrufta bulunabilir.¹⁴ Ancak mirasın art mirasçıdan sonra kime geçeceği konusunda tasarrufta bulunulması mümkün değildir.

¹¹ TMK, md.526 f.1

¹² Bu ihtimallere ek olarak, vakfı mirasçı atamak yerine, var olan bir vakfın amacının gerçekleştirilmesi için ölüme bağlı tasarrufta mirasçılara bir yükleme yapılması da mümkündür.

¹³ TMK, md.28 ve md.582

¹⁴ İMRE ve ERMAN, Miras Hukuku, İstanbul, 2018, sf. 150-151